

Täysistunto

Keskiviikko 23.3.2022 klo 14.02—17.31

4. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työntekijän eläkelain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 30/2022 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Matti Vanhanen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja. — Keskusteluun, ministeri Sarkkinen.

Keskustelu

15.38 Sosiaali- ja terveysministeri Hanna Sarkkinen (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tällä hallituksen esityksellä ehdotetaan työntekijän eläkelakia ja siihen liittyviä työeläkelakeja muutettavaksi siten, että kaksi pitkään valmisteltua työeläkkeiden rahoitukseen liittyvää muutosta saadaan toteutettua.

Ensimmäisellä ehdotetulla muutoksella mahdollistetaan työeläkevakuutusyhtiöiden liikekulut kattavan työeläkevakuutusmaksun hoitokustannusosan määrittely yhtiökohtaisesti. Erot työeläkevakuutusyhtiöiden hoitokustannusosassa voisivat tehostaa työeläkevakuutusyhtiöiden toimintaa ja tuoda selkeyttä ja läpinäkyvyyttä työeläkevakuutusmaksuun.

Tämä ehdotettu muutos ei anna työeläkevakuutusyhtiöille vapaata harkintavaltaa yhtiökohtaisen hoitokustannusosan määrittelyssä, vaan hoitokustannusosa on laadittava turvaavuuksperiaatteen mukaisesti niin, että työntekijöiden työeläketurvan hoidosta ja eläkkeensaajien palveluista syntyvät kustannukset saadaan katettua. Erot työeläkevakuutusyhtiöiden hoitokustannusosassa voisivat lisätä työeläkejärjestelmän hoidon tehokkuutta työeläkevakuutusyhtiöiden kilpailua edistämällä. Ehdotettu muutos toisi työeläkevakuutusmaksuun ja erityisesti hoitokustannusosaan ja asiakashyvityksiin selkeyttä ja läpinäkyvyyttä.

Toisella ehdotetulla muutoksella mahdollistetaan vanhuuseläkerahastojen joustaminen poikkeuksellisen heikossa sijoitusmarkkinatilanteessa. Ehdotettu muutos mahdollistaisi hyvien sijoitustuottojen tavoittelun pitkäjänteisellä sijoitustoiminnalla myös heikossa sijoitusmarkkinatilanteessa. Tämä tukisi työeläkejärjestelmän pitkän aikavälin rahoituksen kestävyysvahvistamista. Ehdotettu automaattinen mekanismi auttaisi välttämään epäedullisia sijoitusten realisoitumista heikossa sijoitusmarkkinatilanteessa ja siten auttaisi tilannetta mahdollisimman nopeasti verrattuna nykyoloihin.

Vastaavia eläkelaitosten vakavaraisuutta tukevia keinoja on ollut käytössä finanssikriisin 2008 ja koronakevään 2020 aikana, mutta erikseen tehtävin päätöksin. Ehdotettu auto-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2022 vp

maattinen mekanismi auttaisi tilannetta mahdollisimman nopeasti verrattuna nykylainsäädännön mukaisiin erikseen arvioitaviin ja käyttöön otettaviin keinoihin.

Yksittäisen eläkelaitoksen osalta ehdotettu muutos tukisi vakavaraisuutta vain silloin, kun koko alan keskimääräinen vakavaraisuus on merkittävästi heikentynyt. Siten yksittäinen eläkelaitos ei voi hyödyntää muutosta kuin vain silloin, kun on kyse laajasta sijoitusmarkkinahäiriöstä. Yksittäisen eläkelaitoksen tulisi jatkossakin huolehtia sijoitusriskien hallinnasta itsenäisesti.

Lisäksi ehdotuksella tehdään eräitä lakitekniisiä tarkennuksia työntekijän eläkelakiin sekä eläkesäätiöistä ja kassoissa annettuun lakiin. Esitys ehdotetaan tulevan voimaan 1.6.2022.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Kiljunen, Kimmo.

15.41 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Tämä hallituksen esitys näistä eläkeläisten muuttamisesta erityisesti näiden eläkeyhtiöiden vakavaraisuussäädösten osalta on sinänsä pieni, mutta poikkeuksellisen merkittävässä aiheessa kiinni oleva, ja toivonkin, että tästä voisi syntyä vähän laajempikin keskustelu tässä salissa johtuen siitä, että se kohde, josta me puhumme, on Suomen ylivoimaisesti suurin pääomakeskittymä. Lähes 250 miljardia euroa on noissa rahastoissa tällä hetkellä — se on täysin ylivoimainen. Tähän on hyvä, ennen kuin menen itse näihin lakitekniisiin yksityiskohtiin, antaa tämä kokonaiskuva, jotta me ymmärrämme, mistä me puhumme kansainvälisesti vertailtuna ja myöskin Suomen osalta.

Tämä rahastoiva eläkejärjestelmä, joka Suomeen on syntynyt 60-luvun alussa, on omalla tavallaan poikkeava maailmassa. Ei ole olemassa eri maissa samaa, yhtenäistä eläkejärjestelmää, ne poikkeavat toisistaan, ja useimmissa Euroopan unionin jäsenmaissahan ei ole rahastoivaa järjestelmää ollenkaan. Eli se on jakojärjestelmä, automaattisesti. Kulloinkin työssäkäyvä sukupolvi maksaa eläketurvan, hoitaa myöskin lapsensa. Näinhän myöskin Macron tässä isossa eläkeuudistuksessa, joka Ranskassa toteutettiin, totesi, kun siellä puhuttiin, että pitäisikö heidänkin siirtyä näihin rahastoihin järjestelmiin. Hän totesi: ”ei, meillä on sukupolvien ylitse oleva sopimus juuri siitä, että kukin työssäkäyvä sukupolvi vastaa näistä eläkevastuista niin kuin ovat aikaisemmatkin sukupolvet vastanneet.” Sama on Saksassa: kahteen kertaan on menetetty ne valtavat eläkerahastot, jotka sinne oli kasattu, ja sen jälkeen Saksa on päätenyt siihen ratkaisuun, että niitä ei rahastoida. Suomessa on päädytty toiseen järjestelmään, rahastoivaan järjestelmään, enkä ole kritisoinut sitä. Se on järkevää, että meillä on tällainen rahastoiva järjestelmä, ja siinä mielessä se antaa näille eläkemaksuille, myöskin työeläkevakuutusmaksuille, tiettyä turvaa, että ne pysyvät hallinnassa. Se on ihan järkevä linja, ja tämä on oikea lähestymistapa.

Sitten näihin poikkeaviin piirteisiin, missä suomalainen järjestelmä sitten eroaa. Meillä on näitä rahastoivia järjestelmiä muuallakin maailmassa, ennen kaikkea Pohjoismaissa ja anglosaksisissa maissa, lähinnä. Tämä suomalainen järjestelmä on sikäli poikkeava, että muissa maissa lakisääteisiä työeläkerahastoja ei ole kuin yksi. Ne voimavarat keskitetään yhteen lakisääteiseen rahastoon, ei ole olemassa useampia. Meillä ne rahastot ovat vielä yksityisiä, kuitenkin siten, että ne hoitavat lakisääteistä tehtävää — siinä mielessä tavallaan se eläkeyhtiöiden välinen kilpailu on keinotekoisista, koska ne tekevät lakisääteistä työtä, kokoavat työeläke- ja vakuutusmaksut ja maksavat työeläkevakuutusmaksut. Siinä ei ole aitoa kilpailutilannetta, koska tämä tehtävä on tällä tavalla selkeästi määritelty. Ja sen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2022 vp

vuoksi juuri, koska se on tällainen, niin muissa maissa nämä lakisääteiset eläkerahastot ovat yhdessä ja ainoassa laitoksessa. Tällä on oma merkityksensä Suomeen, että Suomessa on näitä useampia, koska nämä hallintokulut, liikekulut, joihin tässä nyt juuri viitataan, muodostuvat kohtuuttoman korkeiksi, koska meillä on useita yhtiöitä sen sijaan, että meillä olisi yksi, jolloin se hallinto olisi siltä osin heti, välittömästi, keskitetymppää, synergia-edut olisivat saatavissa ja se noin 500 miljoonan euron liikekuluerä, mikä meillä menee hallintokuluihin eläkeyhtiöissä, olisi huomattavasti pienempi. Ja nehan olisivat niitä rahojia, jotka olisivat sitten käytettävissä eläkkeisiin — tai työeläkevakuutusmaksuja voitaisiin tarvittaessa pienentää, jos sikseen tulisi. Eli tässä suhteessa meillä on tarpeetontakin olla useampia yhtiöitä, ja tämä olisi tietysti se iso uudistus, jota tässä voisi peräänkuuluttaa.

Toinen seikka tässä suomalaisjärjestelmässä on se, että meillä ovat olemassa nämä rahastot nyt tällä noin lähestulkoon 250 miljardin tasolla. Ne ovat maailman suurimmat eläkerahastot henkeä kohden bkt:hen suhteutettuina. Norjassa on epäilemättä suuremmat, mutta eläkerahasto ei siellä ole sillä tavalla eläkerahasto, vaan se on valtion yleisenkin budjetin katteena oleva öljyrahasto, joka on itse asiassa kolminkertainen näihin Suomen rahastoihin nähden eli siinä suhteessa huomattavasti suurempi. Se onkin ainoa poikkeus, mutta se on erityyppinen järjestelmä, ja sitä muun muassa OECD, vertailtaessa näitä eläkerahastoja, ei laske mukaan vaan toteaa, että Suomessa nämä suhteutettuina kansantuotteeseen ovat suurimmat.

Tässä lakiesityksessä puhutaan sitten nyt siitä, että näissä vakavaraisuussäännöksissä huomioitaisiin, että näiden eläkevastuiden kautta mahdollisessa vaikeassa sijoitustilanteessa tai markkinatilanteessa niitä vastuita helpotettaisiin — mikä sinänsä on kyllä järkevä ajatustapa, ettemme me lähde sijoituksia realisoimaan sellaisessa tilanteessa, että tämä vakavaraisuus olisi kyseenalaistunut markkinahäiriötilanteiden vuoksi. Tästähän meillä on esimerkkejä muun muassa vuodelta 2008, jolloin tämän suhteen ei toimittu vaan annettiin joustavuutta, mikä oli järkevää — että me emme myyneet ja realisoineet niitä sijoitusomaisuuksia, mitä meillä oli — ja tässä oli aivan oikea lähestymistapa. Mutta tässä vastuuvelas, mikä liittyy näihin eläkevastuihin, tämä on laskennallisesti erikoinen kulma. Valtion eläkerahastoissahan se vastuu on sijoitettu 25 prosenttiin eläkevastuista. Sen jälkeen valtion eläkerahastoihin tulevat uudet sijoitukset, jotka saadaan työeläkevakuutusmaksuista, tulevat valtion budjettiin takaisin. Niitä rahastoja ei kasvateta ylitse sen. Joutuu kysymään, minkä vuoksi meillä on edelleen paine kasvattaa näitä yksityisiä eläkerahastoja kirkkaasti ylitse sen, mikä valtion eläkerahastoissa on katsottu vastuuvelaksi. Meillähän niissä on jo käytännössä 30 prosenttia, ja vielä vain kasvatetaan, jolloin koko ajan joutuu kysymään, minkä vuoksi me yhä edelleen kasvatetaan näitä eläkerahastoja: minkä vuoksi? Tässä on tietysti yhtenä vastauksena usein se, että miksi me emme käytä niitä eläkkeisiin. Meillä olisi varaa nostaa eläketurvaa Suomessa työeläkkeiden kautta, ja sitä ei ole tehty lainkaan, vaan kuten me hyvin tiedämme tästä taitetusta indeksistä, niin sehän laskee eläketa-soa. Tästäkin me voisimme päästä eroon, mutta en nosta, puhemies, tätä kysymystä tähän kohtaan, vaan kerron sen, että meillä on mittava tarve tässä suhteessa vaikuttaa.

Toinen kysymys, jonka halusin hallitukselle esittää, on näitten liikekulujen yrityskehittämiseksi tekemisestä. Se on varmasti uudistuksena tärkeä, läpinäkyvyyttä lisäävä, mutta siinä on vain se ongelma, että me tiedämme, että siinä ovat ne hallintokulut, ja me tiedämme, että näissä hallintokuluissa on ehdottomasti myöskin ylimitoitettuja palkkakuluja. Toimitusjohtajan palkkaus, jos minä muistan oikein, on suurimmassa eläkeyhtiössä Varmassa lähes miljoona euroa vuodessa, sen toimitusjohtaja siellä saa. Myöskin Ilmarisessa ja näissä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 30/2022 vp

muissa suurissa eläkeyhtiöissä se on erittäin korkea. Täysin kohtuuttomat palkkiot siitä, että tehdään lakisääteistä työtä. Aitoa kilpailutilannetta ei ole olemassa, vaan tehdään lakisääteisiä töitä, ja nämä on mitoitettu tälle tasolle. Tarjoaako tämä mahdollisuuden nyt siihen, että vielä tehdään yrityskohtaisiksi nämä hoitokulut, liikekulut? Tarjoaako se tänne ikään kuin liikkumatilaa entistä enemmän, näihin tavallaan epäterveisiin palkitsemisjärjestelmiin, joita näissä yhtiöissä on? Siellähän on myöskin muistettava näistä sijoitustuotoista, että nehan ovat bonusperusteisia. Sijoitetaan yhteisiä eläkerahoja, mutta sijoitusrahastot ottavat nimenomaan bonukset siitä, jos sijoitukset onnistuvat — jos eivät onnistu, niin järjestelmä kantaa sen sijoitusvastuun yhdessä.

Tämä on iso, iso kysymys ja ongelma, että meillä on lakisääteinen järjestelmä, jossa viime kädessä on yhteinen vastuu siitä, jos sijoitukset epäonnistuvat, ja silti siellä on tällaiset palkitsemisjärjestelmät. Toivoisin, että eduskunta, kun se tätä esitystä käsittelee, myöskin käy näitä asioita läpi.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.